

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Глюкова А.О.

студентка,

Національний університет «Острозька академія»

ВПЛИВ РЕФЛЕКСІЇ НА ПСИХІЧНИЙ СТАН СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Навчально-професійна діяльність є провідним типом діяльності в юнацтві, тому найважливішими критеріями становлення особистості студента є показники ставлення до навчання, його успішності, а також мотиви навчальної діяльності. Процес становлення студента професіоналом в значній мірі обумовлений успішністю його навчальної діяльності в ході отримання освіти. Отримання освіти у вищому навчальному закладі передбачає динамічне засвоєння знань, навичок, а також отримання досвіду в будь-якій конкретній сфері діяльності.

В ході процесу отримання освіти відбувається оволодіння знаннями, вміннями і навичками, які є відправною точкою для розвитку пізнавальних здібностей особистості. Надані знання в вищому навчальному закладі відрізняються більш високим рівнем, і для успішного оволодіння ними необхідно звертатися до своїх метакогнітивних процесів. Для того, щоб впоратися з труднощами, які зустрічаються на шляху отримання знань, необхідно володіти навичками регуляції метакогнітивних процесів [2].

За допомогою активності, здійснюваної суб'єктом свідомо, і самостійної діяльності, яка важлива для структурування отриманих знань, особистість забезпечує успішність освітнього процесу. Як регулятор навчально-пізнавальної і когнітивно-мотиваційної сфери може виступати рефлексивність, яка є метакогнітивним механізмом [1]. Здатність до рефлексії дає можливість усвідомлено контролювати і регулювати свої психічні процеси, до яких також належать і метакогнітивні процеси.

У навчальній діяльності рефлексія служить не просто підсумком освіти, а й стартовою ланкою для постановки нових цілей, безпосередньо впливаючи на функціонування когнітивно-мотиваційної, емоційно-вольової сфер суб'єкта навчальної діяльності. Рефлексія в

даному випадку є метакогнітивним механізмом, що виконує функцію регуляції навчально-пізнавальної діяльності [6].

Завдяки рефлексії здійснюються усвідомлення, оцінка та звірення актуального стану з початковим і, відповідно, в разі необхідності суб'єктом вноситься корекція в застосовувані способи і прийоми регуляції. Рефлексія є не тільки якийсь результат, але і процес, який пов'язаний з внутрішніми перетвореннями, а саме, з переосмисленням підстав свого мислення і особливостей психічного стану. Перехід від стану до стану відбувається при використанні різних психорегулюючих засобів і прийомів, задіяність яких визначається рефлексивними механізмами свідомості [3, с. 12-15].

Студенти вузів – як правило, молоді люди у віці 17-22 років. У психологічних дослідженнях цей вік кваліфікується як юнацький, як час вибору життєвого шляху, соціального самовизначення. В юності відбувається перша оцінка своїх професійних і особистісних якостей. В.І. Слободчиков підкреслює, що розбіжність «Я» як суб'єкта умінь і переживань, відповідного навколишніх умов, і «Я», яке не відповідає їм (котрий вміє, який знає), виявляється не між «ми» і «вони», а в власному уявленні про себе. Така розбіжність має бути зрозумілою як усвідомлення своєї вибраної серед інших людей (виникає особлива форма свідомості «я – ви»). З цього моменту починається процес самообмеження, інтенсивного усвідомлення своїх бажань, цілей, мотивів, здібностей, особистісних якостей. В цей період відбувається процес диференціації змісту самосвідомості, формується здатність до автокомунікації («Я – я»), здатність до відокремити себе від не себе всередині самого себе (внутрішня рефлексія). Відокремлюючи від способу себе в очах найближчого оточення, об'єктивуючи багато свої якостей як «Не-я», людина у внутрішньому діалозі виявляється здатною вийти за межі автокомунікації як такої і увійти в область загальнолюдських, життєвих смислів [1, с. 26-44].

Рефлексивність представлена як психічна властивість, яка являє собою одну з основних граней психічної реальності, яка співвідноситься з рефлексією в цілому і є особливою якісною характеристикою суб'єкта і її психіки; це психічна властивість, унікальне для людини, «єдино властиве тільки йому». На думку Б.Г. Ананьєва, Н.В. Кузьміної, Ю.Н. Кулюткіна, А.А. Реана, Є.І. Степанової, В.І. Слободчикова, Г.С. Флорівської рефлексивні процеси «буквально пронизують навчально-професійну діяльність студентів і дозволяють охарактеризувати студента як особливого суб'єкта, здатного

вибудувати стратегію власного навчання за допомогою ціннісних орієнтацій, смислів, самооцінок [6].

В період навчання у вузі відбувається процес диференціації змісту самосвідомості, формується здатність до автокомунікації («я-я»), здатність до відмінності себе від не себе всередині самого себе (внутрішня рефлексія) [2, с. 10-16]. Саме в студентські роки є всі необхідні психологічні умови для розвитку рефлексивності: яскраво виражена потреба в самопізнанні, змістовна самооцінка, висока потреба в спілкуванні, наявність внутрішніх конфліктів і труднощів самосвідомості.

На сьогоднішній день освітній процес в вищих навчальних закладах заснований на засвоєнні студентами великого обсягу теоретичних знань, знанні понятійного апарату своєї спеціальності і оперування складними абстрактними категоріями. Для здійснення цих операцій необхідно актуалізувати свої метакогнітивні здатності і здатність до рефлексії, яка забезпечує регулювання своїх дій в процесі отримання освіти.

Рефлексія є своєрідним метакогнітивним механізмом, який впливає на регуляцію навчально-пізнавальної діяльності та функціонування когнітивно-мотиваційної сфери студента. У навчальній діяльності рефлексія безпосередньо впливає на функціонування когнітивно-мотиваційної сфери суб'єкта навчальної діяльності. Рефлексія виступає своєрідним метакогнітивним механізмом, який виконує регулятивну функцію навчально-пізнавальної діяльності [4, с. 184-188].

Рефлексивність як психологічний феномен здійснює вплив на успішність у навчальній діяльності і відіграє важливу роль в процесі навчання. Вона створює регуляцію і реалізацію діяльності, що забезпечує свідоме регулювання своєї активності за допомогою розвинених метакогнітивних процесів, які дають можливість звертатися до свого колишнього досвіду і аналізувати його.

Низькорефлексійні студенти схильні до імпульсивності дій, прийняття необдуманих рішень, частій зміни цілей, інтересів, очікуванню швидкого результату, мають потребу в зовнішньому контролі і мають слабкість самоконтролю, що може знижувати рівень академічної успішності. Високорефлексійні студенти відрізняються постійністю інтересів, ретельністю при підготовці якого-небудь завдання. Проте, такі студенти більш тривожні щодо якості виконання своєї діяльності [7].

Вища професійна освіта направлена на підготовку фахівців для будь-якої наукової області та передбачає оволодіння студентами складним навчальним матеріалом, а також відрізняється глибиною і фундаментальністю.

Рефлексивність в даному випадку є психологічним ресурсом, який дає можливість опанувати складними знаннями на високому рівні. Середня професійна освіта, в свою чергу, суто прикладна і орієнтована на отримання студентами в процесі навчання базових практичних навичок за обраною спеціальністю, тому здатність до рефлексії при освоєнні даної програми не є фактором успішної навчальної діяльності. Існування взаємозв'язку між успішністю і рівнем рефлексивних здібностей у студентів вищої професійної освіти, яке пояснюється тим, що рефлексивність є важливим психологічним ресурсом для успішного навчання студентів за програмами вищої професійної освіти, так як при навчанні потрібно високий рівень узагальненості теоретичних категорій, які засвоюють студенти [5, с. 11-16].

Отже, рефлексія є одним з факторів успішного навчання у вищому навчальному закладі. Забезпечення успішної навчальної діяльності за допомогою рефлексії здійснюється у ряді важливих функцій, а саме: регулювання навчальної діяльності, контроль за ходом розумових операцій, звернення до власного досвіду і використання отриманих даних за потреби. Рефлексія дозволяє вибирати таку стратегію, яка дозволить виконати завдання найякісніше, а також дозволяє особистості направити максимальні зусилля в ту область, яка цього вимагає.

Таким чином, стає очевидним, що рефлексія виконує безліч важливих функцій, що мають відношення до навчальної діяльності. Використання метакогнітивних здібностей при навчанні у вищому навчальному закладі необхідно, так як вони дозволяють впоратися зі складнощами, що виникають в процесі навчання через пред'явлення навчального матеріалу на більш високому рівні з використанням метакогнітивних стратегій в своїй діяльності.

Рефлексивність, в свою чергу, виконує регулятивну функцію навчально-пізнавальної діяльності та впливає на успішність в процесі отримання освіти.

Список використаних джерел:

1. Балашов Е. Психологічні особливості рефлексії в навчальній діяльності студентів. *Актуальні проблеми психології* : збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Т. XIV : Методологія і теорія психології. 2018. Вип. 1. С. 26–44.

2. Балашов Е. Теоретичні підходи до вивчення факторів мотивації саморегульованого навчання студентів. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 1(2). С. 10–16.

3. Бугенко Я. Процеси розгортання інтелектуальної рефлексії у модульно-розвивальному освітньому циклі. *Психологія і суспільство*. 2003. № 4. С. 45.
4. Довгалюк Т. Поняття мислення як метакогнітивного процесу у психологічній науці. *Молодий вчений*. 2015. № 10(25). Ч. 2. С. 184–188.
5. Карпов А.В. Рефлексивность как психическое свойство и методика ее диагностики. *Психологический журнал*. 2003. Том 24, № 5. С. 47–57.
6. Кравець Л.М. Виховання саморефлексії у студентів вищих навчальних педагогічних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07. «Теорія і методика виховання». Луганськ, 2009. 22 с.
7. Карпов А.В. Психология рефлексивных механизмов деятельности. Москва : Изд-во «Институт психологии РАН», 2004. 424 с.
8. Сергеевкова О.П., Канюка И.О. Профессиональная рефлексия студентов-психологов: программа развития. *The New Education Review* (3) ISSN 1732-6729. 2017. С. 273–285.

Кокошко А.О.

студентка;

Ковальчук І.В.

кандидат психологічних наук, доцент,

Національний університет «Острозька академія»

КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЖЕСТОВИХ КОМПОНЕНТІВ КОМУНІКАЦІЇ

Актуальність теми зумовлена підвищеною увагою сучасної лінгвістики до вивчення невербальної комунікації, за допомогою якої здійснюється більша частина спілкування.

Мета роботи полягає у вивченні природи й характеру невербальних компонентів комунікації, оволодінні навичками їх використання не тільки в міжкультурній сфері, а й у повсякденному житті.

Досягнення мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- дати визначення поняття «жестові компоненти комунікації»;
- здійснити класифікацію жестових компонентів комунікації;
- охарактеризувати основні групи жестів.

Підкреслюючи важливість невербальної комунікації, хтось сказав: «Words maybe what men use when all else fails» — «Слова, можливо, це